

## Μακεδονικά

Τόμ. 4, Αρ. 1 (1960)



Κ. Γ. Ανδρεάδου, Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης

Βασ. Λαούρδας

doi: [10.12681/makedonika.711](https://doi.org/10.12681/makedonika.711)

Copyright © 2014, Βασ. Λαούρδας



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

### Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαούρδας Β. (1960). Κ. Γ. Ανδρεάδου, Η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης. *Μακεδονικά*, 4(1), 562–564. <https://doi.org/10.12681/makedonika.711>

Christophoros Naltsas, *Der San Stephano Vertrag und das Griechentum*. 'Εταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ιδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀρ. 9. Θεσσαλονίκη 1956, σελ. 78.

Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ κ. Χριστ. Νάλτσα ἀποτελεῖ ἑκδοσιν εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ὁ Ἑλληνισμός» τριῶν διαλέξεων, τὰς ὁποίας ἔδωσεν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1953 εἰς τὴν αἰθουσαν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καὶ αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν σειρὰν ἐκδόσεων «Μακεδονικὴ λαϊκὴ βιβλιοθήκη» τῆς ἰδίας Ἑταιρείας. Εἰς τὴν γερμανικὴν τῶν μετάφρασιν αἱ διαλέξεις αὐταὶ εἶναι κατὰ τι συντομώτεραι τῆς Ἑλληνικῆς τῶν ἐκδόσεως, συνοδεύονται δὲ καὶ ὑπὸ προλογικοῦ σημειώματος τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν κ. Στίλπωνος Κυριακίδου, ὅστις ἐξαίρει τὴν σημασίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Νάλτσα ἀναπτυσσομένου θέματος. Ὡς γνωστόν, ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μολοντὶ ἀνευρέθη διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὑπῆρξε μέγα κίνητρον εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἐπὶ τῆς Βορείου Ἑλλάδος φιλοδοξίας. Ὁ κ. Νάλτσας ἐξιστορεῖ τὰς προϋποθέσεις, ὑπὸ τὰς ὁποίας συνήφθη ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἐκθέτει δὲ ἀκολουθῶς τὰς τραγικὰς συνεπειάς, τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν αὕτη, ἐὰν δὲν ἀνετράπετο, διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἡ ἔκθεσις γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει πλουσίας βιβλιογραφίας, μὲ ἀντικειμενικότητα καὶ μὲ τὴν γνωστὴν καὶ ἀπὸ ἄλλα δημοσιεύματα τοῦ ἰδίου θετικότητά κρίσεως. Ἡ ἐργασία του θὰ χρησιμεύσῃ πολὺ εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, οἱ ὅποιοι, προκειμένου περὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δὲν εἶχον μέχρι τοῦδε τόσον ἀριάν ἐκθεσιν τῶν περὶ αὐτῆς ἀπόψεων τῆς Ἑλλάδος.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ

Κ. Γ. Ἀνδρεάδου, Ἡ μουσουλμανικὴ μειονότης τῆς Δυτικῆς Θράκης, Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ιδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ἀριθμ. 10. Θεσσαλονίκη, 1956, σελ. 120 μὲ 37 εἰκόνας.

K. G. Andreades, *The Moslem Minority in Western Thrace*. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, "Ιδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀρ. 12. Thessaloniki 1956, σελ. 95 μὲ 14 εἰκόνας.

Εἰς τὴν μελέτην του αὐτὴν, ἡ ὁποία ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ I.M.X.A. εἰς ἑλληνικὴν καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὁ Ἀνδρεάδης, ὁ ὁποῖος ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς Ἐάνθην καὶ εἰς Κομοτινὴν ὡς ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, δίδει λεπτομερῆ εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ διαβιούντων μουσουλμάνων. Καὶ ἀπλῆ παρὰθεσις τῶν κεφαλαίων τοῦ βιβλίου του εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ δεῖξῃ τὸν πλοῦτον τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παρεχομένων στοιχείων. Ἐπειτα ἀπὸ βραχείαν εἰσαγωγὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθε-

ται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον συνεκεντρώθη τὸ ὕλικόν, ὃ Ἀνδρεάδης ἀναλύει τὴν σύνθεσιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης, τὴν θρησκευτικὴν ὀργάνωσιν τῆς μειονότητος, τὰς Ἐπιτροπὰς διαχειρίσεως τῶν περιουσιῶν τῶν μουσουλμάνων, τὴν οἰκονομικὴν τῶν κατὰστασιν, τὴν πολιτικὴν ζωὴν, τοὺς συλλόγους καὶ τὰ σωματεῖα τῶν καὶ τὴν κρατικὴν στοργὴν ὑπὲρ τῆς μειονότητος (ὅπου παρατίθεται πλῆθος στοιχείων ἐνδεικτικῶν τῶν ὑπὲρ τῆς μουσουλμανικῆς μειονότητος μέτρων προνοίας τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν). Εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον ὃ Ἀνδρεάδης ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ τουρκικοῦ τύπου (1953 - 1955), παραθέτει δὲ ἐν παραρτήματι διάφορα ἔγγραφα, δηλώσεις, ὑπομνήματα, ἐκθέσεις καὶ ἀναφορὰς τῆς ἐν τῇ Δ. Θράκῃ μειονότητος, τὰ ὅποια ὅλα μαρτυροῦν ὑπὲρ τῆς φιλοστόργου ἔναντι τῆς μουσουλμανικῆς αὐτῆς μειονότητος ἐλληνικῆς πολιτικῆς. Καὶ τὴν ἐλληνικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν ἐκδοσιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀνδρεάδου τὴν συνοδεύουν πολλαὶ χαρακτηριστικαὶ φωτογραφίαι.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω περιεχομένων τοῦ χρησιμωτάτου αὐτοῦ ἔργου ἰδιαιτέρως θὰ πρέπη νὰ ξεαρθοῦν ἐδῶ ὅσα ἀναπτύσσει ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ μουσουλμάνων, οἱ ὅποιοι ἀντιτίθενται πρὸς τὰς καινοτομίας τῆς κεμαλικῆς Τουρκίας καὶ ἐπιμένουν εἰς τὴν διατήρησιν πολιτιστικῶν στοιχείων, ὡς ἡ ἀραβικὴ γραφὴ, τὸ φέσι, ἡ Παρασκευὴ ἀργία κλπ. τὰ ὅποια ἔχουν καταργηθῇ εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἡ διάστασις αὕτη μεταξὺ παλαιοτέρων καὶ νεοτέρων, ἡ ὅποια ὑπάρχει καὶ εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Τουρκίαν, ἰδιαιτέρως ὅμως ἐκδηλοῦται εἰς χώρας, ὅπου εὐρίσκονται Τούρκοι ἐγκατεστημένοι παλαιόθεν, ἀποτελεῖ σοβαρὸν ζήτημα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν σχετικῶς πρὸς τοὺς μουσουλμάνους τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἡ σοβαρότης τοῦ ζητήματος ἔγκειται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐκάστοτε Ἑλληνικῶν κυβερνήσεων, νὰ μὴ δυσαραστήσουν τὴν Τουρκίαν, ἡ ὅποια βεβαίως δὲν ἀνέχεται τοὺς παλαιοτέρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀνάγκην σεβασμοῦ τῶν ἀπόψεων καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ διαβιούντων μουσουλμάνων. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρεάδου παρατιθεμένων στοιχείων προκύπτει ὅτι αἱ ἀριόμδιοι Ἑλληνικαὶ ὑπηρεσίαι χειρίζονται τὸ δυσχερὲς τοῦτο ζήτημα μετὰ πολλῆς σωφροσύνης.

Ἐπίσης πρέπει νὰ ξεαρθοῦν αἱ διατυπώμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀνδρεάδου παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ μουσουλμάνων. Οὗτοι, λέγει ὁ Ἀνδρεάδης, ὀνομάζονται συνήθως καὶ ἀδιακρίτως Τούρκοι, ἡ ὀνομασία ὅμως αὕτη δὲν ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῆς Συνθήκης Λωζάνης, ἐνθα γίνεται χρῆσις τοῦ ὀνόματος μουσουλμάνοι, διότι πρόκειται περὶ θρησκευτικῆς καὶ ὄχι ἐθνικῆς μειονότητος. Ἡ ὀνομασία «Τούρκοι» προέρχεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς γλώσσης τῆς μειονότητος αὐτῆς, ἡ ὅποια εἶναι τουρκικὴ, ἀν καὶ ὄχι εἰς τὴν νεωτερίζουσαν μορφήν της, ὡς

ἐν τῇ σημερινῇ Τουρκίᾳ, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατόπιν σαφῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἐκφρασθεῖσης ἐπιθυμίας τῶν μετὰ τὴν κεμαλικὴν μεταρρύθμισιν τουρκικῶν κυβερνήσεων. Πρὸς τὰς ἐπιθυμίας αὐτὰς αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ ἀνταπεκρίθησαν προθύμως, διὰ νὰ διατηρήσουν καὶ ἐνισχύσουν τὴν φιλίαν μετὰ τῆς Τουρκίας. Πάντως οὔτε ἐθνολογικῶς ὁ ὅρος «Τούρκοι» εἶναι ὀρθός, διότι μετὰ τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης ὑπάρχουν πολλοὶ Πομάκοι, ὡς καὶ Ἀθίγγανοι καὶ Κιρκάσιοι. Οἱ Πομάκοι οὔτε καὶ γλωσσικῶς ἀνήκουν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν Τούρκων, διότι ἡ γλῶσσα τῶν εἶναι σλαβικὴ ἀνάμικτος μετὰ πλήθους Ἑλληνικῶν στοιχείων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν 67.009, κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1951, Τούρκων τῆς Δυτικῆς Θράκης, σημαντικὸς ἀριθμὸς εἶναι ἐθνολογικῶς βιαίως ἐξισλαμισθέντες Ἕλληνες κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀφ' ὅτου οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι κατέλαβον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος τὴν Θράκην. Τοῦτο εἶναι αὐτονόητον, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐρμηνευθῇ ἄλλως τὸ γεγονός τῆς παρουσίας ἐκεῖ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι οὐδόλως εἶναι πιθανόν ὅτι προέρχονται ἐκ μεταναστῶν καὶ ἐποίκων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπωνυμία «Τούρκος» καλύπτει ἐν ἐθνολογικῶς ποικίλον ἄθροισμα τουρκοφώνων μουσουλμάνων. Ἐν ὅψει τῶν προσφάτως γραφέντων περὶ δῆθεν πιέσεων ἐπὶ τῶν μουσουλμάνων τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἡ ἐργασία τοῦ Ἀνδρεάδου καὶ δὴ ἡ εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐκδόσις τῆς ἀποτελεῖ ἐπιστημονικῶς καὶ ἐθνικῶς πολὺτιμον προσφοράν.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΑΣ

Ναοὺμ Σπανοῦ, Ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος. Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Ἰδρυμα Μελετῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἰμου, ἀριθ. 13. Πρόλογος ὑπὸ Στίλπωνος Π. Κυριακίδου, Εἰσαγωγή ὑπὸ Χαρ. Γ. Σακελλαριάδου, Θεσσαλονίκη 1957, σελ. 55.

Τὴν σημασίαν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς τὴν ἐξαίρει ἀρκούντως εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ κ. Στίλπων Κυριακίδης, τονίζων ὅτι ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων αὐτῶν Ἕλληνες Μακεδόνες ἠγωνίζοντο κατὰ τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας πολὺ πρὸ τῆς διαβροθεῖσης ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰλντεν. Ὁ ἀπομνημονευματογράφος Ναοὺμ Σπανός, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Χρυσήσαν, τὸ σημερινὸν Ἄργος Ὁρεστικόν, εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1896 καταρτίσει ἀνταρτικὸν σῶμα ἐξ ἐγγωρίων καὶ ἠγωνίζετο κατὰ τῶν Τούρκων μετ' ἄλλων ὁμοίων σωμάτων. Ἡ δρᾶσις του ἐσυνεχίσθη καὶ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἰλντεν, ὁπότε ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὅπου εἶχε μεταβῇ συνοδεύων τὰ τέκνα τοῦ Κῶτα, καὶ καταρτίσας σῶμα ἐξ ἐντοπίων ἀνέλαβεν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων. Ὁ Σπανὸς ἀφηγεῖται τὴν δρᾶσιν του μετὰ πολλῆς ἀπλότητος, ἀλλὰ καὶ ἀκριβείας, ἀναφέρει δὲ πολλοὺς ἄλλους γνωστούς Μακεδονομάχους, ἐν οἷς τὸν Παῦλον Μελά, τὸν Κῶταν, τὸν Βαγγέ-